

TƏHSİLDƏ İNNOVASIYALARIN TƏTBİQİ
ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИЙ В ОБРАЗОВАНИИ
APPLICATION OF INNOVATIONS IN EDUCATION

UOT 37

ALİ TƏHSİL SİSTEMİNDƏ İNNOVASIYALARIN TƏTBİQİ PROBLEMİ**Nigar Rəhib qızı Mirzəzadə***Bakı Slavyan Universitetinin**fəlsəfə doktoru proqramı üzrə doktorantı***ORCID:** 0009-0008-1077-5527**E-mail:** Nigarkulieva@mail.ru*Açar sözləri: fəaliyyət, innovasiya, təhsil, tədris prosesi, innovasiya**Ключевые слова: деятельность, инновация, образование, учебный процесс, инновация**Key words: activity, innovation, education, educational process, innovation*

Qloballaşma və cəmiyyətin inteqrasiyası dövründə gənc nəslin təhsili problemi ən çox müzakirə olunan və aktuallığını itirməyən məsələlərin mərkəzində dayanır. Təhsilin məzmununda baş verən dəyişikliklər, təhsil müəssisələrində innovativ texnologiyaların tətbiqi həm müəllimlər, həm də tələbələr qarşısında müəyyən tələblər qoyur. Yalnız təhsilin məzmunu, onun təşkilinin forma və metodları, müəllimin peşəkarlıq səviyyəsinin yüksəldilməsi prosesini təmin etmək üçün tamamilə yeni texnologiyaların yaradılması ilə müasir dövrün çağırışına cavab vermək olar.

Ali məktəbdə psixoloqun fəaliyyəti həm də bizi tədris prosesinin özünə düzəlişlər etmək, tələbələrin idrak fəaliyyətini intensivləşdirməyə imkan verən yeni texnologiyalar tətbiq etmək zərurəti qarşısında qoyur. Təhsil sistemində baş verən innovativ proseslərdən danışıqdan qeyd etmək lazımdır ki, “innovasiya” anlayışı sadəcə olaraq innovasiyaların yaradılması və yayılmasını deyil, həm də mahiyyətcə əhəmiyyətli olan, fəaliyyət və düşüncə tərzində dəyişikliklərlə müşayiət olunan dəyişiklikləri nəzərdə tutur.

Təbii ki, universitetlərin qarşısında tələbələrin tədris prosesinə yenidən baxılması və müəyyən düzəlişlər edilməsi, tədris planlarına yenidən baxılması, təhsil müəssisələri arasında əlaqələrin inkişafının yeni səviyyəsi, qlobal miqyasda universitetlər arasında qarşılıqlı əlaqə kimi çətin vəzifə durur.

Universitetlərdəki innovasiyalar təhsil və idarəetmə proseslərinin məqsədləri, şərtləri, məzmunu, vasitələri, metodları və təşkili formalarında dəyişiklikləri əhatə edir. Bu dəyişikliklər yeniliklə xarakterizə olunur, bütövlükdə sistemin və ya onun hər hansı bir komponentinin səmərəliliyini artırmaq potensialına malikdir. Onlar digər cari yeniliklərlə əlaqələndirilmiş innovasiyaların tətbiqinə sərf olunan səy və resursları əsaslandırان uzunmüddətli müsbət təsir göstərə bilər. İnnovativ fəaliyyətə və innovativ təhsil təcrübəsinə yönəlmiş müəllimin peşəkar inkişafı probleminə nəzəri yanaşmaların təhlili prosesində elm adamları bizi maraqlandıran problemin müəyyən aspektlərini araşdırmışlar. Belə ki, V.A. Adolf və N.F. İlyinin tədqiqat obyektini bu prosesin uğurla həyata keçirilməsi üçün tələb olunan şərtlərin müəyyənləşdirilməsi

və nəzərdən keçirilməsi idi. [6]

Innovasiya kompleksində müəllimin peşəkar formalaşması məsələsini nəzərdən keçirən N.F. İlyina qeyd edir ki, bu proses “bilik və bacarıqların zənginləşdirilməsini, fərdi təhsil proqramlarının tərtib edilməsi və həyata keçirilməsi yolu ilə innovativ fəaliyyətin uğurla həyata keçirilməsi üçün zəruri olan peşəkar səriştələrin formalaşdırılmasını nəzərdə tutur” [8, s. 22].

Azərbaycan alimlərinin bu problemə töhfəsini təhlil etmədən bu məsələyə baxılması natamam olardı. Maraqlıdır ki, ixtiraçılıq problemlərinin həlli nəzəriyyəsi uzun illər Bakıda yaşayan H.S. Altşuller tərəfindən yaradılmış və ona məxsusdur [7]. Bu kontekstdə məhz Bakıda TRIZ üzrə ilk təlim kursları təşkil olunub ki, bu da insan təfəkkürünün formalaşmasında əvəz-olunmaz texnologiyadır.

“Dünya məktəbi” kompleksinin direktorunun qeyd etdiyi kimi, təhsil sahəsinə innovasiyaların tətbiqi zamanı baş verən mühüm dəyişikliklər arasında “tədris üsulu, motivasiya, bacarıq və vərdislərin formalaşdırılması, özünüqiyətləndirmə, yaradıcılıq, müstəqillik” kimi peşəkar əhəmiyyətli dəyişikliklər də var [3, s.104].

Alimlər elmi-pedaqoji və nəzəri tədqiqatlar zamanı təhsildə istifadə olunan innovasiyaların növlərini, onların ümumtəhsil məktəblərində və ali məktəblərdə tətbiqi xüsusiyyətlərini tədqiq edən məqalələr dərc edirlər. Belə ki, S.H. Axundova müasir şəraitdə tələbələrin tədris prosesində idrak proseslərinin inkişafına, səriştələrinin genişləndirilməsi və stimullaşdırılması metodlarına, bacarıq və səriştələrinin inkişafını əhatə edən psixoloji və pedaqoji metodlara əsaslanan ən populyar pedaqoji innovasiyaları araşdırdı. Bu məsələdə müəllif “tədris planları və proqramları tərtib edərkən tətbiq olunan ən qabaqcıl təcrübələrdən istifadənin” vacibliyini qeyd etdi [2, s. 57].

Təhsildə keyfiyyət problemindən danışan M.İ. İlyasov tələbələrin təfəkkürünün inkişafına geniş yer ayıraraq qeyd edir: “Əsas məqsəd yaddaşı yükləmək deyil, təfəkkürün stimullaşdırılmasıdır və burada təxəyyülün inkişafı olmalıdır” [5, c. 26].

B.V. İsmayılovun tədqiqatlarında [4] innovasiya strategiyasının formalaşdırılması və həyata keçirilməsi mexanizmləri öz əksini tapmış, innovasiyaların təşkili və idarə edilməsi prosesi nəzərdən keçirilmiş, innovasiya prosesinin təşkilinin əsas mərhələləri və onun elementlərinin təsnifatı təqdim edilmişdir.

Təhsildə innovativ Texnologiyaların Əlavə Təhsil Mərkəzi beynəlxalq arenada özünü sübut edən böyük işlər görür, bu da onu göstərir ki, təhsildə innovativ inkişaf istiqamətində Azərbaycan ciddi uğurlar qazanıb.

Müasirliyin vacib bir atributu müəllimlərdə İKT savadlılığının inkişafı, distant təhsil və onlayn ünsiyyət, Microsoft TEAMS, layihə təlimi vasitəsilə inteqrasiya olunmuş STEM təlimi, elektron resurslardan istifadə edərək inteqrasiya olunmuş metodların inkişafı, təhsildə yeniliklərin və yüksək texnologiyaların tətbiqi, pedaqoji kadrlar üçün İKT vasitəsilə ünsiyyət bacarıqlarının inkişafıdır. 2019-cu ildə yaradılan və müasir tələbələrdə tənqidi, yaradıcı düşüncə, əməkdaşlıq və s. kimi vacib bacarıqların formalaşdırılmasını, müxtəlif proqramlaşdırma dillərini tətbiq etməklə müasir İKT avadanlıqlarından istifadə etmək qabiliyyətinin artırılmasını nəzərdə tutan “STEAM” layihəsi xüsusi qeyd edilməlidir (bu layihənin həyata keçirilməsində 300-dən çox məktəb iştirak etmişdir). Respublikada vaxtaşırı təhsildə inkişaf və innovasiyalar üçün qrant müsabiqələri təşkil edilir, innovativ texnologiyaların həyata keçirilməsinə yönəlmiş layihələrin həyata keçirilməsini təmin edən, o cümlədən Azərbaycan Respublikasında innovativ

inkişaf sahəsində müvafiq qurumların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsini təmin edən Prezidentin sərəncamları və sənədlər qəbul edilir [1].

Beləliklə, alimlərin bu istiqamətdə apardıqları və həyata keçirilməsindən təhsilimizin gələcəyinin asılı olduğu tədqiqatların qısa icmalını təqdim etdik.

Problemin aktuallığı. Universitetdə tədris prosesinin səmərəliliyini təşkil etmək üçün vacib şərtlərdən biri materialın mənimsənilməsinin keyfiyyətini artıracaq innovasiyalardan istifadə etməkdir.

Problemin elmi yeniliyi. Universitetdə tədris prosesinin təşkili üçün istifadə olunan vasitələrin və yeni ideyaların nəzərdən keçirilməsi tələbələrin intellektual savadının artırılmasına və emosional intellektin inkişafına kömək edir.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalədən pedaqoqlar, psixoloqlar, tələbə, doktorantlar və magistrantlar istifadə edə bilərlər.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında innovativ inkişaf sahəsində koordinasiyanın təmin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 10 yanvar 2019. <https://president.az/ru/articles/view/31491>

2. Axundova S.H. Pedaqoji innovasiyaların növləri və onların tətbiqi xüsusiyyətləri // - Bakı, Azərbaycan məktəbi, 2019, № 1, s. 57–67.

3. Bayramova N. Ümumtəhsil məktəblərində innovasiyaların tətbiqinin əhəmiyyəti // -Bakı, Azərbaycan məktəbi. 2023, № 3, s. 101–106.

4. İsmayılov B.V. Strateji menecment: Dərs vəsaiti, 2018, 296 s.

5. İlyasov M. İ. Təhsildə keyfiyyət problemi: ənənədən innovasiyaya // -Bakı: Azərbaycan məktəbi.,2019, № 4, s. 11–20.

6. Адольф В.А.Ильина Н.Ф. Профессиональное становление педагога: сущность процесса и инновационная модель // Избранные труды. Красноярск: ООО «Новые компьютерные технологии», 2020, с. 64-75.

7. Альтшуллер Г. С. Найти идею: Введение в ТРИЗ - теорию решения изобретательских задач. 4-е изд. - М.: Альпина Паблишер, 2011, 400.

8. Ильина Н.Ф. Профессиональное становление педагога в инновационном комплексе. Автореферат диссертации кандидата наук. Красноярск, 2006, с.25.

Н.Р. Мирзазаде

Проблема внедрения инноваций в систему образования вуза

Резюме

В современной системе образования давно исследуется проблема внедрения инноваций в учебный процесс, что является важным в работе педагога с аудиторией. Инновации в Азербайджане, разработка новых идей и внедрение их в практику работы со

студентами набирает обороты. В статье представлен обзор научной литературы, позволяющий понять, насколько актуальна данная проблема.

N.R. Mirzazadə

**The problem of introducing innovations into the university's education system
Summary**

In the modern education system, the problem of introducing innovations into the educational process has been studied for a long time, which is important in the work of a teacher with an audience. Innovations in Azerbaijan, the development of new ideas and their implementation in the practice of working with students are gaining momentum. The article presents a review of the scientific literature, which allows us to understand how relevant this problem is.

Redaksiyaya daxil olub: 06.11.2024